

Gutefår – ursprungligt och inkorsat tillämpning av "försiktighetsprincipen" vid anslutning av får till genbanken

Sammanfattning

Efter förra årets interna debatt uppdrog årsmötet 2006 till avelsrådet (AR) att arbeta vidare. AR och styrelsen har under hösten träffats och diskuterat skiljelinjerna. Efter bara två sammankomster har emellertid styrelsen avbrutit dialogen genom att inte komma till ett tredje planerat möte. Detta är en sammanställning av den diskussion som förts mellan AR och styrelsen.

Det finns en besättning som AR inte kan godta på grund av avelshållningen. AR litar helt enkelt inte på att fåren är rasrena. Ska AR då ansluta ättlingar till dessa får till genbanken? Detta är kärnfrågan. Just dessa får behövs inte för att klara av att bilda en genbank. Det finns redan tillräckligt många får som kan godkännas. I problematiken ingår även att det dykt upp får med genetiska anlag som ingen tidigare har sett på gutefår, men som finns på andra fårraser. De andra raserna är sådana som vi vet att vissa uppfödare korsar sina gutefår med för att höja slaktvikterna. Det visar sig att samtliga får som har dessa anlag kan

härledas till just den besättning som AR inte godkänner. Detta stärker AR i sin bedömning. En rad härstammingsuppgifter för fåren med de nya utseendena kan ifrågasättas. Detta är ytterligare ett stöd för ARs ståndpunkt.

De som kritiserat ARs ställningstagande är alla personer som, på ett eller annat sätt, har anknytning till de ifrågasatta fåren. De vill att AR ska bortse från äldre historik och nöja sig med intyg av senare datum. I stället för att vara skeptisk till nya anlag tror dessa personer att nya anlag bidrar till gutefårens mångfald, vilket är fel. De nya anlagen utarmar den genuina mångfalden hos gutefåren. Styrelsen försöker utnyttja sin maktposition för att driva igenom sin vilja och begär att AR ska ansluta dessa får till genbanken. Mot detta står medlemmars förväntningar om en rasren genbank och årsmötets uttalande om att tillämpa försiktighetsprincipen. ARs linje har varit att vänta och se om det går att få fram nya fakta.

Bakgrund

ARs krav på härstammingsdokumentation för gutefår som ska anslutas till genbanken har startat en nödvändig debatt. Styrelsen har intagit en avvisande inställning till ARs arbetssätt och slutsatser. Det har blivit en öppen konflikt inom föreningen. Konflikten har emellertid sitt ursprung i att styrelsen på externa konferenser propagerat för att korsa gutefår med texel, vilket motverkar föreningens bevarandearbete. Styrelsen har, trots kritik, hårdnackat försvarat sitt agerande. Vid årsmötet 2006 beslutade emellertid ett enhälligt årsmöte att rekommendera gutefårägare att inte bedriva sådan korsningsavel. Den polarisering som blev följd av styrelsens försvar av korsningsavel och ARs kritik av densamma blev betydelsefull, eftersom en av ledamöternas besättning, där det bedrivs korsningsavel, haft avgörande betydelse för spridningen av de ifrågasatta, främmande anlagen. Utan denna initiala polarisering hade styrelsen inte behövt låsa sig och debatten om vilka anlag som är ursprungliga hos gutefåren kunde ha fått en annan inriktning.

Vad har avelsrådet beslutat?

AR är positiv till naturlig mångfald hos gutefår. Att bevara denna mångfald är ett av de viktiga syftena med genbanken. Anslutning till genbanken har emellertid inte skett med automatik. Precis som vid baggbesiktningen har det hänt att en del "gutefår" inte godtagits. Det har berott på att härstammingsuppgifterna varit tveksamma eller saknats eller att djuren härstammat från någon besättning som inte haft godtagbar avelshållning. Grundkravet för att kunna anslutas till genbanken är att det finns härstammingsdokument med minst två kända och godkända generationer den 1 januari 1997. AR och styrelsen har i november kommit överens om detta minimikrav. Vad gäller kravet på rasrenhet gäller fortfarande det av årsmötet fastställda kravet på 100% gutefår.

En del ansökningar har godtagits utan att det behövts några kompletteringar, andra har behövt kompletteras. AR har själva gjort merparten av arbetet och som stöd upprättat en databas över gutefår. Några ansökningar har lagts i vänteläge t.ex om besättningen inte uppnått mv-fri status. Någon besättning har haft sådana brister i dokumentationen att ägaren själv valt att dra tillbaka ansökan. Eftersom de certifierade besättningarna inte varit kontrollerade har certifieringen inte varit till så stor hjälp för arbetet med genbanken.

AR ifrågasätter avkomor från en speciell besättning. Detta beror på att avelshållningen i besättningen inte varit säker. Därför blev det heller aldrig några baggar besiktade i denna besättning, trots att ägaren flera gånger begärde detta. Besättningen har inte heller kunnat certifieras. Det har tidigare funnits enighet om dessa bedömningar. T.ex. förekom en hetsig diskussion mellan medlemmar (ej avelsrådet) och djurägaren om besättningens avelssäkerhet redan vid årsmötet 2002. Denna linje är även den enda kända där anlagen för pälsfärgerna "engelsk blå" och "köttrasvit pälsfärg" förekommer på gutefår.

Samtliga får med härstamningslinjer tillbaka till den ifrågasatta besättningen har placerats i "utredningsläge". Det innebär att de inte ansluts till genbanken, men att ytterligare dokumentation eftersöks och att uppgifter om de nya anlagen utreds. I dagsläget vet ingen om det går att få fram ny information i framtiden som kan ändra AR nuvarande bedömning.

Styrelsens går emot avelsrådet

Styrelsen har ifrågasatt ARs beslut att inte ansluta avkomor från besättningen. Styrelsen utfärdade i maj 2006 anvisningar för AR i syfte att tvinga fram godkännanden. AR godtog inte detta. Årsmötet 2006 gav stöd till ARs arbete och ett uppdrag att arbeta vidare. AR och styrelsen har under hösten träffats och diskuterat skiljelinjerna. Efter två sammankomster har styrelsen ensidigt avbrutit dialogen genom att inte komma till ett tredje planerat möte. Därefter har styrelsen återigen gett AR direktiv att ansluta får med anlagen "köttrasvit" och "engelsk blå". Styrelsen har inte kommunicerat detta beslut med AR. AR kommer att behandla detta under mars-april. AR är kritisk till att personer som är direkt berörda av AR ställnings-tagande och i en uppenbar jävsituation deltar i besluten. När styrelsen tar ställning sker det i frågor som rör ledamöternas egna personliga intressen antingen som djurägare eller som livdjursförsäljare eller baggbesiktare.

Regelverk om fårens arvsanlag

Styrelsen är uppenbarligen osäker på flera av de anlag som diskuteras. AR vill därför informera om att det finns ett internationellt regelverk om fårens arvsanlag COGNOSAG 1989, 1993 "Committee on Genetic Nomenclature of Sheep and Goats". Vi behöver inte hitta på anlag utan diskussionen kan handla om vilka av de etablerade anlagen som förekommer naturligt hos gutefår och vilka som kan vara införda till gutefår från andra raser. Det finns en rad kända alleler (varianter av genen) på DNA-kedjans Augoti-locus som påverkar pälsfärgen. Hos gutefår förekommer bara några få: grå Ag/Agg/Alg och "svart" Aa samt vitbuk At. Den senare godtas inte som ursprunglig av flera gutefårägare. Därutöver finns 2 som är ifrågasatta: köttrasvit Awt, och "engelsk blå" Aeb. Även andra gener har betydelse för pälsfärgen t.ex. ett som ger fläckar (skäck) och ett som ger gutefåren sin svarta grundfärg. Vad gäller "engelsk blå" så ingår det anlaget i ett "komplex" av likartade anlag där även anlaget "grävlingteckning" (badgerface A^b) ingår. "Grävlingteckning" och "engelsk blå" är dock olika anlag.

"Tårfläck"

Begreppet "tårfläck" tycks förvirra. "Tårfläck" eller "tårgrop" är något normalt som finns strax framför ögat på får, (fig 1). På ett kranium kan man se att fläcken motsvaras av en grop i benet. Fläcken syns oftast tydligt och avviker från den omgivande pälsen. Formen på fläcken kan skilja sig något från får till får och mellan könen. I anslutning till denna fläck mynnar körtlar som avger doft-hormon. Fläcken har ofta en avvikande hårbeklädnad och ett lite glansigt utseende. Det är inte ovanligt att tårfläcken är mörk på får med ljust ansikte (fig 3).

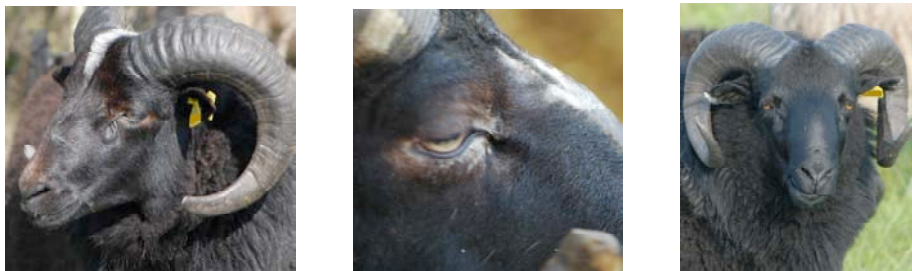


Fig 1. Tårfläckar är naturligt hos gutefår och andra får. Till vänster tydlig grop och i mitten diffusare. Till höger en mörk bågge med till synes ljusa fläckar. I vissa vinklar kan nämligen även mörka fibrer reflektera ljuset så att det ser vitt ut som på baggen till höger. Hans tårfläckar är dock helt svarta.

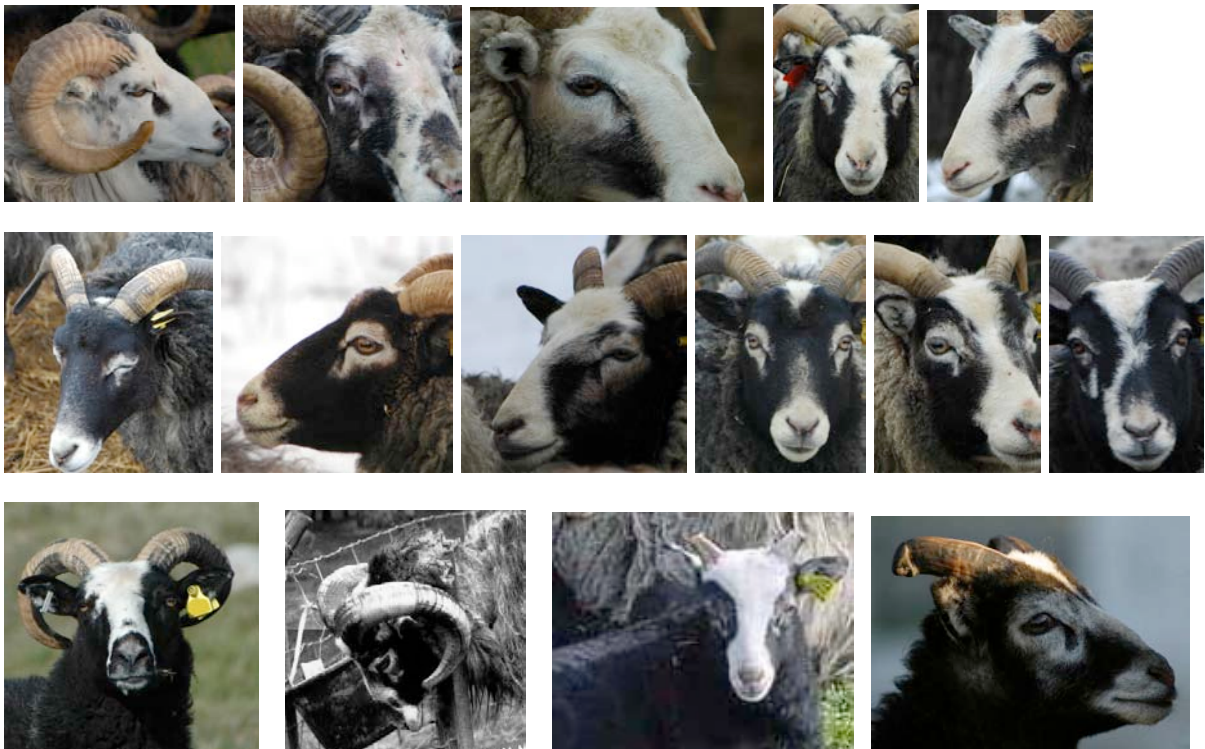
Det är först när det i anslutning till tårgroparna finns vita fibrer som bildar regelbundna vita fläckar som detta indikerar att det kan röra sig om ett speciellt anlag. Om dessa fläckar sitter symmetriskt på bägge sidor och också nedärvs talar det för att fåret har anlagat "engelsk blå" (fig 2). Anlaget för "grävlingteckning", som inte heller finns hos gutefår, har motsvarande fläckar, men också andra tydliga tecken i ansiktet. Dessa nya anlag har flera avvikelser i pälsfärgen jämfört med gutefår, de vita tårfläckarna är bara speciellt karaktäristiska.



Figur 2. Anlaget "engelsk blå" ger de karaktäristiska vita tårfläckar. Placeringen av den vita fläcken kan variera något och även mängden vita fibrer. På bilden tacka, bagge och lamm.

Styrelsen osäkerhet om vad som är "vita tårfläckar" som orsakas av "engelsk blå" och vad som är vanliga fläckar har skapat en del diskussioner. Styrelsen har visat AR foton på får med fläckar och trott att dessa var "vita tårfläckar" och därför gjort gällande att anlaget varit vanligt hos gutefår. Detta är fel. AR har visat att det i dessa fall rört sig om normal variation hos grå gutefår. På flera av styrelsens bilder är styrelsens tolkning otvetydigt felaktig, bl.a. eftersom fläckarna är osymmetriska och felplacerade. På andra bilder är det svårare att avgöra vad det rör sig om för typ av fläckar bara genom att se ett foto. På några bilder finns det får som saknar märkning, men som ändå tillskrivs vissa individnummer. Eftersom dessa individer fortfarande finns i livet och inte har några vita tårfläckar i dag ifrågasätter AR styrelsens uppgifter.

För att ytterligare belysa ämnet visar AR i fig 3 bilder på gutefår med det normala grå anlaget och vanliga och helt naturliga fläckar. AR vill påpeka att även de djurägare som hade de första fåren med anlaget var medvetna om att anlaget var ovanligt och inte skulle blandas samman med normala fläckar hos gutefår.



Figur 3. Baggen överst tv har normal mörk fläck, övriga är andra exempel på gutefår med fläckar i ansiktet som inte beror på anlaget "engelsk blå". Obs att dessa bilder, med undantag av bild 13, inte är de bilder som styrelsen visat.

Styrelsen som inte riktigt vet vad anlaget "engelsk blå" är för något skriver: "just tårfläcksanlaget saknar betydelse för bevarandet av våra gutefår..... det förekommer i allt för många variationer och ursprung för att man på ett enkelt sätt ska kunna knyta anlaget som ett besvärande korsningsresultat t.ex. till baggarna Bjers 2 och Fröger." AR menar däremot att föreningen inte kan godkänna nya anlag bara för att styrelsen inte vet hur får med olika anlag ser ut. I sammanhanget vill AR betona att det ifrågasättande som AR gjort av en besättning i första hand beror på besättningens bristande avelssäkerhet, de avvikande anlagen har kommit i andra hand, men styrker ifrågasättandet.

Varifrån kommer uppgifterna om vilka anlag det är ?

Informationen om att den vita baggen Bjers2, hade anlaget kött-rasvit färg Awt och att baggen Fröger, med vita tårfläckar och ättlig till Bjers 2, hade anlaget "engelsk blå" Aeb kommer från djurägarna själva. Det är inte något som AR har hittat på, men som AR styrker. Djurägarna har skrivit till avelsrådet att de försökte hålla hemligt att de hade "gutefår" med anlaget "engelsk blå", eftersom de förstod att det skulle bli debatt. Det var därför det tog flera år innan det blev känt att det fanns "gutefår" med detta anlag.

Varifrån kommer de nya anlagen ?

Alla förefaller överens om att samtliga kända, levande "gutefår" som har anlagen "engelsk blå" eller "kött-rasvit" pälsfärg i dag också har samma ursprung (fig 5) som kan härledas tillbaka till den ovan nämnda besättningen. Det finns inga belägg för att anlagen finns hos några andra levande gutefår i dag.

Anlaget "engelsk blå"

Detta anlag är inte dokumenterat på gutefår före 1994 då det upptäcktes på tackan Frida. AR misstänker därför att anlagen inte förekommer naturligt hos gutefåren. Hur det kommit över till gutefåren vet vi inte. Anlaget "engelsk blå" förekommer hos flera fårraser. Misstanken att det kom från texel beror främst på att texelfår med detta anlag fanns på den gård dit anfäder till tackan kan spåras. På denna gård bedrivs aktiv korsningsavel med gutefår och texel. Det försvårar sökandet bakåt att det inte finns foton på alla inblandade får och att de vita fläckarna inte syns på får med vita ansikten.

Några baggar med anlaget "engelsk blå" har haft defekta horn. Vid minst två tillfällen har hornen brustit på sådana baggar när de stångats med vanliga gutebaggar. Hornen har sett normala ut, men benet under har varit försvagat (fig 4). Detta indikerar att hornen varit svaga och att baggarna inte hade dubbel uppsättning av gutefårens naturliga hornanlag, H⁺, utan istället anlag från något hornlöst kött-rasfår t.ex. texel.



Figur 4. Tvärsnitt som visar central hålighet och omgivande benvägg på två horn. Det vänstra hornet på bilden är från en normal gutebagge, till höger en bagge med anlaget "engelsk blå". På det defekta bagghornet var benväggen deformerad.

Samtliga kända levande gutefår med anlaget "engelsk blå" kommer från samma ursprung (fig 5) och kan härledas tillbaka till Fridas mamma Felicia. Hon kan ha fått anlaget från följande djur:

- A. Bjers 2 via Gandalf eller från Gandalfs mamma 38717-8 alt är det någon annan än Gandalf som är far.
- B. Flora 2024.

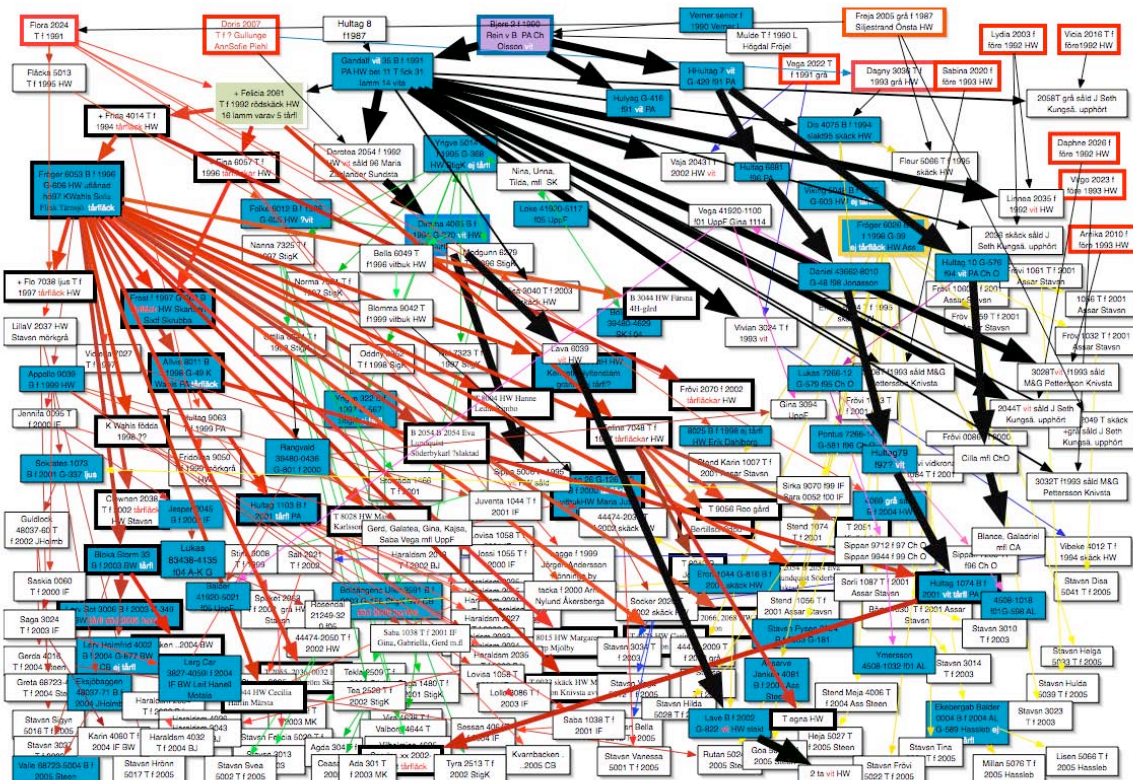
Eftersom härstammningsuppgifter är viktiga för bedömningen vill AR påpeka att uppgifterna för tänkbara anfäder till Flora 2024 har ändrats efter ARs frågor t.ex vem som är Floras mormor. Floras farfar har dess-

utom g-märkts vid två olika tillfällen och fått två olika g-nummer (G-224 och G-377). Första gången står det att hans föräldrar var okända, andra gången finns uppgifterna ifyllda. Ursprunget till dessa får var helt okända besättningar som var verksamma kort tid och snart upphörde. Det har inte gått att få härstamningsuppgifter bekräftade.

Anlaget "köttrasvit pälsfärg"

Samtliga får som har anlaget "köttrasvit pälsfärg" som AR fått kännedom om kan härledas tillbaka till Bjers 2 i den besättning som AR inte godkänner (fig 5). Det finns inga andra "gutefår" med "köttrasvit" pälsfärg. Ursprunget till de vita fåren är vita finullsfår som infördes i Graelerts besättning på 1950-talet. Arvid Ohlsson som startade en besättning i början av 1950-talet tog över de får som fanns kvar hos Graelert (ref. Hallander "Lantraser"). Redan under 1950-talet hölls dock dessa djur i blandflockar med andra raser, vilket bl.a framgår av Allan Mobergs film i december 1954, där man ser behornade och hornlösa får i salig blandning. De vita var ifrågasatta redan på 1960-talet och fick därför ingen spridning. De levde kvar i tre besättningar. I två av dessa finns det inga "vita" i dag och vad som hänt med den tredje är okänt.

I nummer 2006:4 av Gutefåret finns en insändare om gutefärens utseenden. Ingen av skribenterna var med på årsmötet 2005 när föreningen besökte Fårö, men skriver ändå att en tacka i Fårögruppen var ättling till en köttrasvit bagge som för länge sedan ägts av Graelert/Dahlbäck. AR undrar om det verkligen finns dokumentation som styrker detta. AR ifrågasätter nämligen att tackan hade den köttrasvit färgen, eftersom hon fotograferades på våren samma år och då hade inslag av svarta fibrer i pälsen. Tackan bör därmed inte ha varit köttrasvit, utan en vanlig grå tacka med mycket ljus grå päls. Även denna Fåröbesättning var emellertid en blandrasbesättning som hölls enligt "Fårötradition" på samfällt bete med olika besättningar och raser.



Figur 5. Schema som visar ursprunget för anlagen "engelsk blå" och "köttrasvit pälsfärg". Alla får med anlaget kan härledas tillbaka till några få får. Röda grova pilar visar anlaget för pälsfärgen "engelsk blå". Svarta grova pilar visar anlaget för pälsfärgen "köttrasvit". Varje ruta är ett eller i några fall flera får. Blå färg anger bagge, vit färg tacka.

Anlaget "vitbuk" ("mufflonfärg")

Styrelsen tar upp nya ämnen som onödigt krånglar till det. Ett sådant sidospår är vitbukanlaget. Anlaget "vitbuk" (styrelsen skriver "viltfärg", "viltfåranlag", "mufflon") finns ursprungligt hos europeisk mufflon, men anlaget förekommer också hos en mängd fårraser. Det stora intresset för färgtypen har gjort att anlaget i sen tid spritts till många olika fårraser i Europa och Nordamerika. Styrelsen känner inte till detta och skriver: "Det som hittills saknas i bevisföringen för att bekräfta eller dementera att viltfåranlaget är ett äkta gutefåranlag som helt plötsligt "poppat upp" är jämförelse med kontrollerade korsningar mellan gutefår och mufflon." Det finns emellertid ingen anledning att spekulera över om det fanns friströvande mufflon på platsen där en besättning fanns med gutefår som hade detta anlag. Om en djurägare vill föra in anlaget till sina får är det mycket enklare att köpa ett får som har anlaget. Mufflon eller ej på Öland har inget bevisvärde i detta sammanhang. Anlaget som styrelsen kallar "viltfåranlag" heter "vitbuk" ("black and tan", At) om detta råder det inga tvivel. Det behövs inga kontrollerade korsningar med mufflon för att klargöra detta. Anlaget kan inte heller "poppa upp", som styrelsen skriver. Så fungerar inte det inte. Antingen finns det eller så finns det inte. Anlaget godtas inte av flera gutefårägare. AR har dock inte funnit skäl att ifrågasätta förekomsten, men väl att det fått alltför stor spridning.

Senare skriver styrelsen att det finns en vitbuchsbagge fotodokumenterad från 1950-talet." Troligen syftar de på en bild i Gutefåret 2006:4 där det fanns ett foto på en oidentifierad hornbagge från denna tid. Artikelförfattaren menar att denna bagge hade anlaget "vitbuk". Med fotot som grund är det emellertid svårt att fastställa att det verkligen rör sig om det anlaget. Hur det än är med detta bör man titta på hela den film varifrån bilden är tagen. Då framkommer något intressant; Trots att det är betäckningssäsong finns det flera andra fårraser tillsammans med baggen. Det betyder att det inte är säkert att ett eventuellt "vitbukanlag" i besättningen kommer från de första hornfåren, det kan även komma från någon av de andra raserna. Bilden är därför inget bevis för att "vitbuk" funnits bland gutefåren sedan 1954, men "upptäckts" förs 1990 som det står i artikeln. Vi vet ju inte heller om just denne bagge användes i avel och kunnat sprida ett eventuellt anlag vidare.

Den kanske mest intressanta frågeställningen är hur föreningens styrelser genom tiderna har hanterat denna fråga. Vilket underlag hade t.ex. styrelsen 1994, när den beslutade att ursprunget berodde på korsning med mufflon, respektive när den 1996 accepterade anlaget? I ett bevarandeperspektiv hade det varit lämpligt att göra stora ansträngningar för att redan 1994 klarlägga ursprunget.

Korsning med jacobfår?

Styrelsen säger att anlaget "engelsk blå" mycket väl kan komma från jacobfår som korsats med gutefår. Någon bekräftelse på att detta anlag fanns hos jacobfåren har vi emellertid inte fått. Trots att styrelsen med detta uttalande stödjer ARs uppfattning att anlaget inte är genuint hos gutefåren vill styrelsen märkligt nog ändå godkänna det. Det hade varit naturligt om styrelsen hade kommit fram till att inte godkänna "engelsk blå", om de tror att det kommer från jacobfår. Styrelsen godkänner nämligen inte djur med viss svanslängd med motiveringen att detta är ett anlag som kommer från jacobfår.

Enligt styrelsen försökte en av föreningens grundare, Fredrik Wethje återinföra fyrhornsanlaget genom att korsa gutefår med jacobfår på Tomelilla djurpark i Skåne. Det ska ha skett omkring 1960. En del av dessa korsningsdjur fördes senare till två gårdar, Klinteby på Gotland och Trolmen i Västergötland. När Tomelilla djurpark lades ned i slutet av 1970-talet fördes parkens sista månghornade korsningsfår till vägmästaren på Ravlunda skjutfält och Ragnar Edberg. Vidare öden för dessa månghorningar är okänt. När fårhållningen på Trolmen upphörde 1977 övertogs korsningsdjuren av en djurägare som med dessa ska ha startat en "gutefårbesättning". Även månghornsfåren på Klinteby försvann, en rest av dessa fanns kvar på Gotland till 2002.

Hur mycket av jacobfårens anlag som finns hos gutefåren i dag vet ingen. Styrelsen tror att inslaget är stort och att vi i dag kan spåra korsningar med jacobfår bara genom att leta efter får som ägts av den namngivna person som tog över korsningsdjuren på Trolmen. Föreningen kan, enligt styrelsen, använda "denna person som sökkriterium och behöver inte använda de enskilda djuren ur hans besättning". AR är tveksam till styrelsens slutsats och tror att inflytandet från jacobfåren tvärt om kan vara obefintligt i dag. Som stöd för detta anför vi att det aldrig redovisas något gutefår med förekomst av fler än två horn och aldrig något med ögonlockspalt. En "lång" svans (15–20 cm) behöver inte vara en rest från jacobfåren. Det fanns hornfår med "långa" svansar redan före mitten av 1950-talet. Detta finns dokumenterat. Även om vi inte kan klargöra om jacobfåren har någon inverkan på gutefåren i dag kan vi alltså konstatera att den synliga effekten är obefintlig. Att mot den bakgrunden och på så löst underlag göra något radikalt just nu är inte möjligt. Styrelsen menar att om vi inte gör något åt jacobfårinblandningen så ska vi inte göra något åt senare

inkorsningar. Detta menar AR är att inte ta sitt ansvar för bevarandearbetet.

Av betydelse i den perifera diskussionen om jacobfåren är föreningens styrelseprotokoll den 20 juli 1978. Här står följande: *"redovisade sina efterforskningar kring de 4-hornade fåren i Sverige. Med sannolikhet härstammar samtliga svenska 4-hornsfår i dag från en import omkr 1960 till Tomellila djurpark i Skåne av 2 4-hornsbaggar från Gilleleje djurpark i Danmark. Sannolikt var dessa baggar av engelska rasen jacobfår."* Protokollutdraget är intressant för det visar att "jacobfårspåret" grundas på vad två personer kom fram till tjugo år senare och att man då talade om sannolikhet inte fakta. Protokollet visar att det inte är säkert att det verkligen var jacobfår!

Styrelsen tar också upp "vidkronighet" som exempel på ett anlag som den anser kommer från jacobfåret. Paradoxalt nog anser styrelsen att även "horntrångheten" kommer från jacobfåren. Styrelsen visar olika bilder på bagghorn och menar sig kunna avgöra vilka typutseenden som kommer från olika fårraser. AR anser att diskussionen måste grundas på fakta, inte på spekulationer. Ska vi undersöka detta bör vi börja med att reda ut vilka genetiska anlag som styr dessa olika hornformer. Därefter vilka raser som har anlagen. Föreningen har hittills inte lyckats lösa "horntrånghetens" gåta trots att detta varit ett utslagskriterium i baggbesiktningen i snart tjugo år.

AR tycker att det är bra att kritiskt granska olika typer av avvikande utseenden som kan tyda på främmande inslag. Kritiken ska vara välgrundad. De frågor styrelsen tar upp måste emellertid utvecklas innan det är möjligt att ta ställning. De har emellertid ingen betydelse för att bedöma avelssäkerheten i den ovan refererade besättningen eller för att ta ställning till om nya anlag ska accepteras från dessa djur.

Hornlösa "gutefår"

Ett mycket uppmärksammat problem är att det i vissa besättningar fötts hornlösa "gutefår" eller får med defekta hornanlag. Några menar att dessa hornlösa anlag fanns med i gutefårens genpol från början och nu poppar upp. Det tror inte AR, eftersom anlaget för hornlöshet är dominant. Intresset för hornlösa "gutefår" är uppenbart stort i vissa kretsar. En styrelseledamot föreslog att rasbeskrivningen skulle ändras så att gutefår tilläts vara hornlösa. När ärendet behandlades i styrelsen beslutades emellertid att gutefår ska vara behornade. Mot detta reserverade sig tre ledamöter! När inte ens alla styrelsens ledamöter ställer upp på att bevara vårt behornade gutefår kan man inte förvänta sig att avelssäkerheten ska vara en prioriterad fråga hos besättningar runt om i landet.

AR menar att samtliga fall där hornlösa "gutefår" funnits kan förklaras med korsningsavel. I alla dessa besättningar har det nämligen funnits flera fårraser. Ett uppmärksammat fall är ett "gutefår" med defekta horn som föddes i en besättning i Värmland. Där fanns även andra fårraser. På årsmötet i Blekinge besiktades en hornlös bagge som var avkomma från den värmländska. Proceduren genomfördes men strax innan öronmärkena skulle fästas på baggen protesterade flera deltagare. Först då stoppades besiktningen. En av dem som var inblandad i besiktningen skrev han så här till AR den 8 mars 2006: *"Jag var med när vi första gången upptäckte det hornlösa gutefåret hos NN Vad som aldrig omtalades då var att han även hade får av vit ras. Jag har aldrig accepterat det fåret som ett äkta gutefår. Det stämde alldeles för väl överens i utseendet med ett korsningsfår gute x finull jag en gång i tiden hade."*

Dålig tradition inom föreningen

Styrelsen påpekar att det funnits en dålig tradition inom föreningen, nämligen att det varit ledande personer inom föreningen som skapat problemen. Styrelsen skriver: *"Vår dåvarande ordförande Sven Gutemark var en skicklig affärsman, som samtidigt med ledningen av föreningen utnyttjade sin ställning och blev marknadsförare av gutefåren genom en livlig livdjursförmedling. ingick även förmedling av 4-hornade gutefår i Gutemarks verksamhet."* Enligt styrelsen har spridningen av jacobfåranlagen skett genom en namngiven besättning. Djurägaren var länge styrelseledamot och en aktiv baggbesiktare. AR noterar att två andra personer som haft helt avgörande betydelse för spridning av den kötttrasvita färgen och anlaget "engelsk blå" också varit ledamöter i styrelsen. Det finns anledning att fundera på om det behövs etiska regler för funktionärer i föreningen.

Slutsatser

AR har förvånats över att frågor om gutefårens anlag är så dåligt kända, t.ex. styrelsens osäkerhet om vitbuksanlaget. Ett annat exempel är den förvirring som tycks råda beträffande anlaget "engelsk blå". Styrelsen skriver: "Djur med anlaget "engelsk blå" (grävlingtecknad, vitbuk, gulmagad) finns fotodokumenterade från 1950-talet." Hela innehållet är felaktigt, men texten blottlägger styrelsens kunskapsluckor när man räknar upp flera olika anlag i tron att detta är olika namn på samma anlag. Ytterligare ett exempel är när man refuserade ett kompendium till årsmötet 2002 som bl.a. beskrev gutefårets pälsfibrer. Det stod nämligen att dessa inte var grå utan att den grå färgen uppstår när färglösa och svarta fibrer växer blandat. Detta godtog inte; "Gutefårens ullfibrer var minsann grå" ! Först efter flera turer gick det att få med texten. Ska styrelsen besluta i så här viktiga och svåra frågor måste ledamöterna skaffa sig bättre kunskap, så de vet vad de talar om. Mot den bakgrunden är det olyckligt att styrelsen nu själva agerar överdomare.

ARs uppfattning är, i likhet med årsmötets, att försiktighetsprincipen ska tillämpas för att så långt det är möjligt garanterar att vi bevarar ett oförändrat gutefår. I ett så här viktigt sammanhang kan man inte "hellre fria än fälla" som styrelsen skriver, eftersom misstag förstör gutefårets originalitet och allvarigt skadar genbanken. Det finns tillräckligt många gutefår och tillräckligt många besättningar med säkra härstamningar och genuina anlag för att vi ska kunna hålla en effektiv genbank. AR värnar om det ursprungliga gutefåret och de djurägare som anslutit sig till genbanken. Styrelsen verkar i första hand kortsiktigt värna om några djurägare som inte har godkända får.

Anlagen "vitbuk", "engelsk blå" och "köttravvit" var ytterst ovanliga på gutefår före 1990, om de ens fanns. Bara drygt 10 år senare har dessa anlag fått mycket stor spridning till besättningar runt om i hela landet. Helt oavsett om det skulle röra sig om ursprungliga anlag eller inte så är det ingen liten förändring som skett. Om vi godtar detta, så innebär det en så påtaglig förändring av rasen att det kan vara fråga om att konstruera en ny fårras. Förändringen är av samma dignitet som försöket att föra in fyrhornsanlaget. Ett av målen med genbanken är att förhindra att sådana förändringar sker med de får som ingår i genbanken.

Det kan hända att vi i framtiden hittar belägg för att det funnits anlag hos gutefår som inte finns i dag. Om linjer till sådana får finns kvar ska vi naturligtvis bevara dem om de är opåverkade. Men vi ska inte korsa gutefår med andra raser med någon slags falsk ambition att öka mångfalden hos rasen.

Avelsrådet

December 2006 med smärre kompletteringar februari 2007

